

Belagat Öğretimindeki Problemler, Yöntemler ve Çözüm Önerileri (Türk Üniversiteleri Örneği)¹

Problems, Methods, and Solution Suggestions in Teaching Rhetoric (Example of Turkish Universities)

Mehmet YILMAZ

ORCID: 0000-0002-9648-2985

Dr., Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Türkiye
ahmetmiselim@gmail.com.tr

Mohammed Saeed SALEM

ORCID: 0000-0001-7104-6880

Dr., Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Türkiye
Alwosabi1978@gmail.com.tr

*Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 23.10.2022 Düzeltme/Revised: 18.06.2023 Kabul/Accepted:
24.07.2023*

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Yılmaz, M., Salem, M. S., (2023). Belagat Öğretimindeki Problemler, Yöntemler ve Çözüm Önerileri (Türk Üniversiteleri Örneği). Antakiyat, 6(2), 209-229

Öz

Söz dağarcığı, gramer ve kültürel içerik yönünden farklı olmakla birlikte dünya dillerinden hiç birisi söz sanatlarından uzak değildir. Arap gramerini öğretmede belli bir aşama kaydedilmiş ve bu alanda çok çok sayıda araştırma ortaya konmuş olsa da son yıllarda Türkiye’de eğitimi ve öğrenci sayısı sürekli artan Arapça belagat dersleri için aynı şeyi söylemek oldukça zordur. Arapça söz sanatlarını ve terimlerini öğrenmek Arapçayı ana dili olarak konuşanlar için doğası gereği daha kolay olabilir ancak ana dili Arapça olmayan belagat öğrencisi için durum farklıdır. Ayrıca uygulayıcı tarafından yöntem geliştirme, hedef kitle tarafından da anlama ve uygulama düzeyinde zorluklarla karşılaşıldığı görülmektedir. Araştırmada, Türk üniversitelerindeki Arapça dışında farklı dil kullanan öğrencilerin Arapça belagat eğitiminde karşılaştıkları yöntemsel sorunların tespiti, sözel ve anlamsal karmaşıklıktan uzak, sade ve uygulanabilir yöntemleri içeren çözümler sunulması hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemine dayalı gözlem tekniği ile fiilen derste elde edilen genel izlenimler ve Arapça ile Türkçe belagat kaynakların öğrenci üzerindeki yansımaları takip edilerek çalışma ortaya konmuş ve buna bağlı olarak sorunlar ile çözüm önerilerine ulaşılmıştır. Belagat eğitiminden önce öğrencinin hedef dilin temel becerilerine hâkim olması gerektiği, gramerde belli bir

¹ Bu araştırma sürecinde TR-Dizin 2021 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

² Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

yetkinliğe ulaşmadıkça belagatin inceliklerine aşına olmanın oldukça zor olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca zengin bir dil olan Arapçayı öğrenmek için kısa bir zaman yeterli gelmemektedir. Sorunun çözümü için gramer ve belagat düzleminde sıralı bir eğitim, öğreniciyi derse bağlayacak uygun yöntemler kullanılması belagatin güzelliklerini görmeye ve ondan zevk almaya vesile olacağı düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Belagat, Öğretim Yöntemi, Türk üniversiteleri.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler'in 1974'de altıncı resmi dil olarak kabul ettiği Arap dilinin, içerdiği kök kelime sayısı, türeme kabiliyeti ve türeyenlerin çokluğu, eş anlam, anlatım ve ifade çeşitliliği gibi birçok açıdan dünyanın en zengin dillerinden biri olduğu kabul edilmektedir.² Bu nedenle başta kelime hazinesi, sarf ve nahiv bilgisine dayalı dilbilimsel alanda, akabinde dinleyici, okuyucu veya konuşmacı nezdinde ortaya çıkan üslup, içerik, hakikat, mecaz, jest, mimik, duygu vb. söz sanatlarını da kapsayan yönlerini kavramak önem arz etmekte ve bunun için de büyük bir çaba ve eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Adı geçen içerikleri haiz olmak için de modern çağda etkinliği ispatlanmış yöntemler kullanmak ön plana çıkmaktadır. Halbuki Arapça, tedvin döneminden önceki çağlarda kendi coğrafi ortamında duyarak, ezberleyerek öğrenilirdi. Dolayısıyla o dönemin Arapları dillerinin gramer ve kelime hazinesine dayalı eğitim alacakları kurumsal sayılabilecek bir oluşuma veya sisteme ihtiyaç duymamış ve buna gerek de görmemiştir. Üstelik belagat ilmi de o dönem için adı konulmuş ve öğretilmekte olan bir bilim değil, daha ziyade dinleyicinin veya az sayıdaki okuyucunun hassas duyusu ve ince zevkiyle algıladığı, edebiyatın manzum ve mensur unsuru halinde onun içine dağınık şekilde serpiştirilmiş bir olgu halindeydi ki onu kullanmak Arap insanının zaten öne çıkan özellikleri arasında sayılırdı.³

Tefsir, kelimeler ve gramer gibi ilimlerle iç içe olmasından sonra, müstakil bir bilim olarak ortaya çıktığı tarihten günümüze hem Arap aleminde hem de Türkiye gibi halkın çoğunluğu tarafından Arapçanın konuşulmadığı coğrafyalarda belagat ilmine dair çok sayıda eser ve makale türünde çalışma yapılmış ve elbette ki bu çalışmalar onun gelişmesine çeşitli düzeylerde katkı sağlamıştır. Osmanlı dönemindeki medreselerde okutulan klasik kaynak, onların şerh veya ihtisarlar ile belagat eserleri üzerine yapılan transkripsiyon, tercüme ve metin incelemeleri dışında, cumhuriyetle birlikte Türkiye'de yapılan kitap türü çalışmalar ya Mustafa Kırkız'a ait *Arap Belagat İlminin Tarihi Gelişimi ve Aşamaları* adlı eserinde olduğu gibi ya belagat ilminin tarihi

² Yakup Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 226; Muhammet Vehbi Dereli, "Arap Dili ve Edebiyatının İslâm Medeniyeti İçin Önemi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/49 (30 Haziran 2020), 68.

³ Nasruddin İbrâhîm Hüseyin, "İştismârâtü'l-luğa fi tezevvuği belâğati'l-Kur'âni'l-Kerîm", *Kuran Ayetleri Üzerine Analitik Çalışma Örneği* (Uluslararası Arap Dili Konferansı, Dubai, 2014), 7/555.

üzerine ya da Ali Bulut'a ait *Belagat (Meânî – Beyân – Bedî')* adlı eserde olduğu üzere Arap dilindeki söz sanatlarını öğrenmek isteyen kişi veya öğrencilere yönelik hazırlanan çalışmalardır.

Son yirmi yılda artan makale ve inceleme türü çalışmalara bakıldığında ise onların da gerek klasik dönem gerekse Osmanlı dönemi veya çağdaş dönemde ortaya konmuş eserleri inceleme ve değerlendirmeye odaklandığı, klasik belagat kaynakları, belagat anlayışındaki gelişmeler, belagatin bölümleri, edebi metinlerin belagat nazariyeleri üzerinden incelenmesine yönelik makale çalışmalar olduğu görülür. Makalelerin büyük bölümü belagatin beyan ve bedii bölümündeki edebi sanatlardan hareketle klasik edebi metinleri değişik açılardan incelemeye yöneliktir.⁴ Dil ve Tarih Coğrafya fakülteleri dışında son on yıl içerisinde sayısı artan İslami İlimler ile İlahiyat fakültelerindeki artışa paralel olarak Türk üniversitelerinde belagat dersinin eğitiminin de arttığı görülmektedir. İlgili alanda, başta Türk öğrenciler olmak üzere farklı dil kullanan öğrencilerin Arapça belagat eğitiminde karşılaştıkları yönetsel sorunlara dair spesifik bir çalışmanın olmadığı düşünülerek bu çalışma ele alınmıştır.

Belagat, halkı Arap olmayan bölgelerde İslam'ın yayılmasından ve farklı dilleri konuşan çok sayıda kişinin İslam'a girmesinden sonraki dönemde bile adı geçen bölgelerde müstakil bir bilim olarak bilinmiyordu.⁵ İslam'ın başlangıcında Arap toplumu, yayılma süreciyle birlikte de diğer toplumlarda akli ve vicdani duyguları harekete geçen ve Kur'an'ın icazı ve meydan okuyuş karşısında insanlar hayretler içerisinde kalmıştır. Böyle bir tesiri Muğîre B. Şu'be'nin (ö. 50/670) Hz. Peygamberi Kur'an okurken işittiğinde dile getirdiği "Vallahi Muhammed'den öyle hoş ve tatlı bir söz işittim ki ne insanın ne de cinlerin sözlerine benziyordu" ifadelerinden anlamaktayız. İşte bu süreçte Araplar belagat yetilerinin daha da fakına varıp bu hasletlerini geliştirmişler, onu taklit etmeye başlamışlardır.⁶

Pek çok dil ve edebiyat âlimi belagatten bahsetmiş, üzerinde kafa yormuş ve ona dair kitap yazmıştır. Bu örneklerden biri olarak Ebu Hilal el-Askerî'nin belagat hakkında şöyle dediği görülür: "Belagat öğrenmenin temel gerekçesi sadece harika konuşmaların, güzel şiirlerin mefhumlarını anlamaya çalışmak olmayıp telaffuzu geliştirme üzerine de odaklanması onun öneminin delillerinden biridir. Zira anlam bakımında kötü söz ile iyileri birbirinin yerini alabilir. Halbuki güzel konuşma, konuşmadaki mükemmel işçilik, sözlerin görkemi, berrak okuyuş, lafızlardaki mükemmel kesişimler, parlak süslemeler, söyleyenin liyakatini ve belagatin deruni

⁴ Eski ve Türk Edebiyatı alanında belagat çerçevesinde yapılan çalışmalar hakkında daha fazla bilgi için bkz. Murat Keklik - Sema İnci, "Eski Türk Edebiyatı Alanında Belagat Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/25 (15 Aralık 2020), 51-91.

⁵ Âtîf Fazl Muhammaed, *el-Belâğatu'l-'Arabiyye* (Amman: Dâru'l-Mesîra li'n-Neşr ve't-Tevzî ve't-Tibâa, 2011), 20.

⁶ Ahmed Abdüsselâm Şevkî Dayf, *el-Belâğa tetavvur ve târih* (Kahire: Dâru'l-Maârif, 1998), 9.

yönünü gösterir”.⁷ Ali Yahya Nasr Abdurrahim, el-Cürçânî Abd al-Qaher'in belagat tanımını alıntılararak şöyle aktarmıştır: “Kelamı iyi bir anlam ve noksansız olarak şekillendirmekle beraber onu gösterişli ve süslü bir biçimde, zarif ve beğenilen yönüyle ruhun arzularını okşayacak, kalplerin meylinden payına düşeni alacak şekilde sunmaktır.”⁸ Bu tanımlardan yola çıkarak, o dönemde belagatin, muhteşay-ı hâle göre inşa edilmiş sözlerin mecmuası halindeki me’ânî ilminin; konuşmadan veya yazılmadan önce belirli tekniklerle ustaca ortaya konulduktan sonra okunan, yazılan veya duyulan beyân veya bed’î adıyla bilinen bağımsız bir bilim olmadığı sonucunu çıkarıyoruz. Bilakis o, kullanıldıkları yerde konuşmayı süsleyen ve onu kelimeleri aracılığıyla bezeyen bir süs ve inci mesabesinde idi.

Arap dili ve belagati, nazım ve nesir estetiğini ortaya dökmeye rasyonel ölçüm, somut sayılar ve delillere dayanan yöntemlerle öğretilmeyi gerektiren bir ilim olsaydı ilgili alanın malzemeleri kullanılırdı ancak edebiyatla derinden ilişkili, zevk ve inceliğin sanat alanı olarak bir sosyal alan unsuru olduğu için farklı öğretim yöntem ve malzemelerini haizdir.⁹ Muhammed Salih Semek, belagat ilminden bahsederken; öğrencilerin edebî zevkini geliştirmeyi, duygu ve hislerini işler hale getirmeyi, sanatsal zevklerini beslemeyi ve doğru bir edebiyat anlayışına sahip kılmayı, özelliklerini ve avantajlarını gösterip bu konuda öğrencilere farklı yöntem türleri hakkında fikir vermeyi, bir düşüncenin hakikat ve mecaz yoluyla farklı şekillerde nasıl uygulanabileceğini ve nihayetinde sözün muhteşay-ı hâle göre nasıl düzenlenip oluşturulacağını, belagat sahibi insanların konuşmalarındaki estetik ve güzelliği artırmak için ne tür söz sanatları uyguladığını göstermenin belagat ilminin amaçları arasında saymaktadır.¹⁰ el-Cahız'dan (öl. 255 /868) günümüze alanın otoriteleri tarafından çok sayıda biçimlerde tarif edilen ve sözlükte, sözün açık ve seçik olması anlamına gelen belagat, terim olarak düzgün ve yerinde söz söyleme usul ve kaidelerini inceleyen alanın adına denilmektedir.¹¹ Farklı bir ifadeyle belagatin, insanın duygu ve düşüncelerini güzel, edebî bir üslupla ifade edebilmesi, farklı edebî eserlerin hissettirdiği tada ulaşma, onları tenkit etme, değerlendirme ve karşılaştırma kabiliyetini geliştirmesi anlamlarını da içerdiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Türkiye'deki üniversitelerde ana dili Arapça olmayıp Arap dili ve belagati eğitimi alan öğrenciler nezdinde Arapçadaki anlam genişliği, kelimelerin çokluğu ve farklı dil ekolleri ve lehçelere göre oluşan çeşitlilik nedeniyle meydana gelmiş ve bazen

⁷ Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl el-Askerî, *Kitâbu's-Şinâ'ateyn*, thk. Alî Muhammed el-Becâvî - İbrâhîm Muhammed Ebü'l-Fazl (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1952), 58.

⁸ Alî Yahyâ Nasr Abdurrahîm, “Naḥvu tevzîf limefâhimi'l-belâgati'l-'Arabiyye fi'd-di'âye ve'l-i'lân” (Üçüncü Uluslararası Arap Dili Konferansı, Dubai, 2014), 7/479.

⁹ Muhammed Sâlih Semek, *Fennu't-tedris li'terbiyet'i-luğaviyye ve intibâ'atühâ'l-meslekiyye ve enmâtühâ'l-'ameliyye* (Kahire: Mektebetu'l-Anglo el-Misriyye, 1979), 801.

¹⁰ Semek, *Fennu't-tedris*, 801.

¹¹ Tahsin Yazıcı, “Belâgat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/383.

belirsizlik olarak, bazen de cümlelerin bağlamından kaynaklanarak ortaya çıkan karmaşıklığa dayalı bir sorunla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Türkiye'deki öğrencilerin belâgat eğitimi almak, onun inceliklerini keşfetmek, terimlerini, muhtevasını, imgelerini ve düşünceye yansımalarını anlamak istemesi durumunda; diğer tüm dillerde olduğu gibi öncelikle bu alanın edebî metinlerini okuması ve Arap dilini başta onu ehlinden veya uzmanından dinleyip öğrenmesi gerekmektedir.¹²

Arapça konuşamayanlar için bir metnin içeriğini tüm yönleriyle derin bir farkındalıkla anlamak kolay değilken, ilgili Arapça metin üzerinden Arap belagatinin inceliklerini anlamaları onlar için daha da zor olacaktır.¹³ Bu nedenle, çalışmanın odaklanacağı ana teması, öngörülen Arapça belagat müfredatının, Arapça konuşamayan Türk öğrencilere Türk üniversiteleri ve fakültelerinde nasıl aktarılacağı ve öngörülen belagat kavramlarının ne ölçüde özümseyecekleri üzerine olacaktır. Zaten çalışmanın temel amacı da belagat derslerinin öğretiminde kullanılan yöntem ve stratejinin tespit edilip uygulamaya dair bazı önerilerin sunulmasıdır. Bu husustaki en uygun olan yöntem tümevarıma dayalı analitik yöntemdir. Araştırmada, özellikle alanda görülen sorunların tespitindeki veriler nitel gözlem yoluyla elde edilip değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Zira nitel araştırmaya dayalı kullanılan gözlem yöntemi, yarım asırdır giderek yaygınlaş ve özellikle de eğitim ortamının çeşitli boyutlarında çokça tercih edilen yöntemlerden biridir.¹⁴ Lisans düzeyindeki belagat dersleri esnasında gözleme dayalı oluşturulan bulgular sorunların tespitine ve uygulanabilecek farklı yöntemlerin tespitine yardımcı olmuştur. Böylece araştırmacı veya eğitimci, lisans düzeyindeki belagat derslerinde ön görülen içerik ve düzeylerin Arapça bilmeyen öğrenciler için uygun olup olmadığını veya bunların öğrencinin anlama düzeyi ve yeteneklerine uygun olup olmadığını görmek için içerik analizi yapacaktır. Konuya bu açıdan yaklaşan araştırmacı, öğrencilerin dil zevkini geliştirmelerine ve edebi dilin yaratıcı formunu yakalamalarına yardımcı olmak için hem onların belagate yaklaşımlarını pozitif yönde değiştirmeye ve geliştirmeye hem de bizatihi kendisine yönelik strateji ve yöntemler önermek suretiyle katkıda bulunacaktır.

1. Alanda Görülen Genel Sorunlar

Bu kısımda, Arap belagati okuyan Türk öğrencinin üniversitedeki öğrenimi sırasında karşılaştığı en önemli güçlükler, bu güçlüklerin türleri ve nasıl aşılacağı

---

¹² Abdullâh b. Ahmed el-Attâs, "Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye fî dav'in-naşsi'l-edebî li'n-nâtîkîne bigayri'l-'Arabiyye", *Ümmü'l-Kurâ Şer'î İlimler, Arap Dili ve Edebiyatı Üniversitesi Dergisi* 15/26 (1424), 786.

¹³ Attâs, "Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye", 815.

¹⁴ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin, 2013), 200; Zeki Karataş, "Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi", *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1/1 (19 Haziran 2017), 71.

üzerinde durulmuştur. Belagat dersi yapısı gereği kolay olmayıp anlama, özümseme ve uygulama ile ilgili birçok zorluğu barındırmaktadır. Hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, sentezleme, değerlendirme, materyali kabul etme ve yanıt verme düzeylerinde¹⁵ gerçekleşen ondaki bu zorluk ana dili Arapça olan öğrencileri için bir sorun teşkil ederken Arap olmayan öğrenciler için benzer sorunların yaşanması doğal görünmektedir. Bunlardan bir kısmı, belagat dersinin kendisiyle ilgili olmak üzere ilgili sorunlar birkaç farklı eksen üzerinde dönmektedir. Belagat öğrencisinin şikâyet ettiği bu zorlukların bir kısmı öncelikle Arapça konuşamayan öğrencilere onu öğretmek için kullanılan eğitim yöntemleri ve araçları ile ilgili olanlardır. Diğer taraftan bunların bazısı da öğrencinin başarısını değerlendirme kullanılan yöntemlerle ilgili ortaya çıkan sorunlar iken gibi bir kısmı da öğrencinin kendisinden kaynaklanan durumlarla ilgilidir.

1.1. Belagat Dersi ile İlgili Olanlar

Belagat, hassas duyuya, ince zevke ve ince zekaya dayalı bir bilimdir. Aslına bakılırsa bu bilimin dayandığı kurallar, yardımcı araçlardan başka bir şey değildir. Bu nedenle, Arapça bilmeyen öğrenci, bu bilimin estetiğini anlamakta çok zorlanır. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeden Arapça konuşamayan bir öğrenciye belagat öğretmek daha da zordur.¹⁶

Belagat dahil olmak üzere, Arapça eğitiminin verildiği Türk üniversitelerinde öğrencilere sunulan programların çoğu dikkatlerini genellikle öğrencilerin okuma, yazma, anlama ve kavrama temellerine hâkim olmaları üzerine odaklanmaktadır. Sarf ve nahiv ile karşılaştırıldığında, geniş bir alan olarak edebiyat alanıyla da sıkı bağı bulunan belagat eğitiminin toplamdaki payı olması gerekenden bir hayli az görünmektedir.¹⁷ Ayrıca edebi bir metni anlamak ve onun içinde geçen söz sanatlarını kavramak, Arap olmayan öğrencinin Arap ve İslam kültürünü tanımasını da gerektirir. Zira belagat bu kültürle doğrudan bağlantılıdır.¹⁸ Örneğin Arap kültüründeki belagat örneklerinden bir tanesi şöyledir: “طويل التجاد، رفيع العماد”. Araplar özetle bu tabirin birinci kısmı ile cesaretli ve heybetli insanları, ikinci kısmı ile de kabilesi içinde önemli makama sahip kişileri nitelemiştir. Meşhur Arap şairi Hansa ölen kardeşi Sahr'ın dış görünüşü ve kabilesi içindeki konumunu ve cömertlik gibi ahlaki yönlerini anlatırken de “رفيع العماد، طويل التجاد - ساد عشيرته أمردا” diyerek kinaye ve teşbih kullanarak belagatin Arap diline has örneklerini vermiştir.¹⁹

¹⁵ Attâs, “Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye”, 782.

¹⁶ Attâs, “Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye”, 803.

¹⁷ Askerî, *Kitâbu 'ş-Şinâ'ateyn*, 75.

¹⁸ Attâs, “Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye”, 786.

¹⁹ Ebu'l-Abbâs eş-Şeybânî en-Nahvî Sa'leb, *Dîvânü'l-Hansâ*, thk. Enver Ebû Suveylem (Ürdün: Dâru Ammâr, 1988), 143-144.

Türk öğrenciler için ana dilinden önemli ölçüde farklı olan bu ifadede geçen belagat olgularını, Arapçadaki asli anlamlarını kavramadan idrak etmesi çok zordur.

Diğer bir husus da Türk üniversitelerinde verilen belagat eğitiminin alt disiplinlerinin sunum sıralaması ile ilgilidir. Arap öğrencilerin okuduğu klasik belagat kitaplarında belagat dersleri genellikle me'ânî, beyân ve bedî' sıralaması ile karşımıza çıkmakta, Türk üniversitelerinde de aynı sıralama takip edilmektedir. Bu sistem ana dili Arapça olanlar için veya söz sanatlarını herhangi bir dilde daha önce hiç okumamış olanlar için bir sorun teşkil etmemektedir. Aslında Türk öğrenciler için de bir sorun değildir ancak onlar daha önceki eğitim seviyelerinde Arapçada var olan dil sanatları ile hem kavram hem de mecaz, kinaye, istiare gibi ıstılâhî düzlemde zaten karşılaşmış durumdadır. Dolayısıyla karşılaşmış oldukları bu sanatların ve terimlerin çokça geçtiği beyân ve bedî ilimleri yerine nispeten Arap dilinin özelliklerinin işlendiği me'ânî dalıyla başlamak da ayrı bir sorun teşkil edebilmektedir.

1.2. Öğretici, Öğretim Yöntemleri ve Öğretim Araçları ile İlgili Olanlar

Belagat öğretiminin öğretici açısından yaşanan sıkıntılar aslında başta Türk dili ve edebiyatı olmak üzere bütün dallarla ilgilidir. Öğreticilerin dersin işlenişinde uygulama ve kontrol üzerine yoğunlaşmak yerine dersi teorik olarak aktarmaya odaklandığı görülmektedir.²⁰

Öğretmen, belagat öğretme sürecinde temel dayanaktır ve öğrencileri belagati sevdirmenin veya ondan uzaklaştırmada en büyük sorumluluğu taşır. Arap olmayan öğrencilere belagat öğretmedeki zorlukların çoğu, öğretmene ve belagati öğretmede istenen hedefe ulaşmak için onun kullandığı öğretme yöntemine dayanmaktadır. Bu nedenle Arap olmayan öğrencilere verilen belagat dersi, onların belagat terkiplerini öğrenmesini zenginleştiren ve anlayışını geliştiren üslupça zengin diyalog etkinliklerini içermelidir.

Öğretmen, belagat dersini sunarken öğretim yöntemleri ve öğretim araç gereçlerini kullanmaya istekli hatta mecbur durumda olmalıdır. Hatta birbirinden kopuk ve karmaşık örneklerden uzak, Türk öğrencilerine belagat öğretim sürecini kolaylaştıracak ve bunlar için üretilmiş, onların öğrenim motivasyonunu artıracak eğitim araçlarını bulmak, yenilemek ve güncellemesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmen dersi farklı şekillerde zenginleştirmeli ve öğrencileri anlama, özümseme ve uygulamaya yönelik motive etmelidir.

Diğer taraftan Türk üniversitelerinde Arapça bilmeyenlere belagat öğretimi alanında yeterli sayı ve düzeyde uzmanların veya akademisyenlerin bulunmaması dikkat çekicidir.

---

²⁰ Cahit Kavcar, "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi" (Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1986), 4/252.

1.3. Arapça Bilmeyen Öğrencinin Kendisinden Kaynaklananlar Problemler

Arapça bilmeyen öğrenci de belirtilen zorluklar arasında bizatihi bulunmaktan müstağni değildir. Zira öğrencinin yaşadığı bireysel öğrenme zorlukları, öğretmenle olan iletişim sürecini ve belagat öğrenmedeki motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Belki de bunun altında yatan ilke veya en temelli sebeplerden biri, öğrencinin sözlükte bir kelime aramak için bir hayli çaba sarf ettikten sonra aradığı kelimenin anlamını bulamama veya beklediğinden tamamen farklı bulduğunda yaşadığı Arapçaya dair zorlanma duygusu yatmaktadır.

Zorlukların bir kısmı, öğrencinin öğrenmeye veya ezberlemeye çalıştığı konuları, zihnine yeterince oturtamayacağı kadar muhtasar kitaplara müracaatından kaynaklanmaktadır. Çünkü bazı kaynak kitaplar belagat dersinden beklenen hedefe yaklaştırmada doyurucu olamamakta ve güdük kalmaktadır. Bu yüzden belagat dersinin herhangi bir konu sunumunda öğrencinin yaşayacağı bu tür zorluklar hesaba katılmalı ve çözümlerine dair yaklaşımlar bulunmalıdır. Dolayısıyla Arapça bilmeyen öğrenciler için kolay öğrenme yöntemleriyle sunum yapılmalı, yaşadıkları korku psikolojisinden kurtularak belagat dersini incelemeye ve kavramaya, onun güzel yapıtlarından, muhtelif üsluplarından zevk almaya ve olgularını tahlil etmeye istekli hale getirilmelidir.

2. Türk Üniversitelerindeki Belagat Eğitiminin Amaç ve Yöntemleri

Bu bölümde, Türk üniversitelerindeki Türk öğrencilere Arapça belagat öğretiminde ulaşılması gereken en önemli hedefler, eğitim müfredatının içeriği ve süreçte karşılaşılan sorunların çözüm yöntemleri ele alınacaktır.

2.1. Arapça Konuşamayanlara Belagat Öğretimindeki Amaçlar

İlahiyat fakülteleri üzerinden Türk üniversitelerinde Arapça konuşamayan öğrencilere Arapça belagat öğretiminin amaçları aşağıda yer aldığı gibi gruplandırılabilir:

- Arapça alt disiplinleri olan sarf, nahiv ve edebiyat ile tefsir, akait, hadis gibi Arap dili ile bağlantılı diğer din bilimlerinin öğretimi esnasında öğrencinin Arapça kelime hazinesi ve terminolojisinin zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi üzerinde çalışmak. Belagat öğretmek başlı başına bir amaç olmayıp asıl ve daha değerli bir amaca hizmet etmekte, öğrencilerde beğeni yetisini geliştirmekte, edebiyattaki hazzı tatmalarına ve onlardan zevk almalarına, estetiği olan söz ile kaba sözü birbirinden ayırt etmelerine yardımcı olmaktadır. Belagat ilmi aracılığıyla sanatsal ufuklarını ve edebi hayal

güçlerini genişletecek, böylece sözdeki güzelliği hissedecekler ve özgünlük yetilerini fark edeceklerdir.²¹

- İnsan medeniyetini etkileyen Arap-İslam kültürü hakkında bilgi edinmek. Zira Arap dilini, onunla ilgili kültürel kavramlardan bağımsız olarak doğru bir şekilde anlamak mümkün değildir.²²
- Arapça konuşamayan öğrencilerin dilsel eleştiri ve zevk yeteneklerini, duysal ve duygusal yönlerini geliştirmek.²³
- Edebi ve sanatsal yetkinliği inşa etmek ve Arapça konuşmayan seçkin öğrencileri gerek şiir gerekse düzyazı olsun, Arap mirasını yansıtan metinleri ezberlemeye teşvik ederek bu yönlerini geliştirmek.²⁴

2.2. Türk Üniversitelerinde Belagat Öğretiminin Yöntemleri

Arapça belagat dersi Türk üniversitelerinde genelde üç öğretim yılına yayılmış olarak altı yarıyıldan öğretilmekte olup birinci yılda me'ânî ilmi, ikinci öğretim yılında beyân, daha sonra da bedî' ilmi verilmektedir. Belirtilen aşamalarda belagat eğitimi Kur'ân-ı Kerim'deki söz sanatlarını içeren pasajlarla desteklenmektedir. Bunun amacı da belagati Kur'ân ile, manasıyla ve Hz. Peygamber'in hadisleriyle ilişkilendirmektir. Belagat derslerinin alt dallarının içerikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

➤ Me'ânî ilmi

Bu derste öğrenciler, emir, nefiy, istifhâm, nidâ, temenni, müsned ve müsnedun ileyh, kısr üslubu, faşıl ve vaşıl, i'câz, itnâb, müsâvât, kısem, medih ve zem, ta'accüb ve 'ukûd lafızları başta olmak üzere Arapça terkiplerin özelliklerini, me'ânî ilminin eğitimi esnasında bu terkiplerin işaret ettiği anlamları inceleme ve öğrenme fırsatı bulur. Tüm bu konular, Kur'an ayetleri, hadisler, şiir ve nesir türü edebi metin örnekleri ile desteklenir. Bu belagat ilmini tamamlayan öğrenciler artık aşağıdaki davranışları gösterebilir:

- Arapça cümlelerin yapısının özelliklerini ve belagat ilmi açısından taksimatını ve edebî metinlerdeki avantajlarını bilmek.
- Edebi üslubu ve özelliklerini bilmek.
- Cümle yapısının nüanslarını anlamak.
- Arapça yazı sanatında yaratıcı ve yapısal yeteneklerini geliştirmek.

²¹ Ammâr Sâm, *İttihâcâtun hadîse fi tadrîsi'l-luğati'l-'Arabiyye* (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 2002), 219.

²² Ahmed Rüşdî Tuayme, *el-Üsüsü'l-mu'cemiyye ve's-sekâfiyye li-ta'lîmi'l-luğati'l-'Arabiyye liğayri'n-nâtiqîne bihâ* (Mekke: Ümmu'l-Kurâ Üniversitesi, 1982), 34.

²³ Suâd Abdülkerîm Vâilî, *Ṭarâ'îku tadrîsi'l-edeb ve'l-belâğa ve't-t'abîru beyne'l-tanzîr ve't-taṭbîk* (Amman: Dâru'ş-şurûg, 2004), 48.

²⁴ Vâilî, *Ṭarâ'îku tadrîs*, 47.

➤ Beyân ilmi

Bu alt dalda öğrenciler temel beyân ilminin kavramları ve bölümleri, teşbih ve çeşitleri, müşebbeh ve müşebbeh bih, teşbih edatları ve teşbih yöntemleri, mecaz, luğavi mecaz, akli mecaz ve türleri ile bölümleri, isti'âre ve türleri ve de kinâye gibi konu başlıklarını öğrenirler.

➤ Bedî' ilmi

Bu derste öğrenciler şu konu başlıklarını öğrenirler:

Bedî' biliminin kavramı; sec'î, cinâs, muvâzene, muvârabe, mûmâşe, insicâm, iktibâs gibi lafzi; tıbâk, tevriye ve muqâbele gibi manevi güzelleştiriciler (muḥassinât). Tabi tüm sanatlar Kur'an ayetleri, hadisler, şiir ve nesir türü edebi metin örnekleri ile desteklenir.

Beyân ve bedî' ilminin eğitiminden sonra bunlara ait edebi sanatların zihinlerine yerleşmeye başlayan öğrencilerden şu davranışları göstermesi beklenir:

- Dersi anlayıp ve okudukları metinlerin retorik çözümlerini bilebilir.
- Beyân ve bedî' ilimlerinin temel kavramları hakkında yeterli bilgiye sahip olabilir.
- Kuran-ı Kerîm, hadis ve çeşitli edebi metinler üzerinde yaptığı okumalardaki tasvirlerin farkına varabilir.
- Retorik metinlerden okudukları üzerinden beyân ve bedî' ilminin sanat zevklerini geliştirip kelimadaki güzelliklerin farkına varabilirler.
- Öğrenciler, yazılı ve sözlü anlatımlarında retorik yöntemleri kullanma becerisine sahip olmaya başlar.

3. Belagat Öğretimindeki Modern Yöntemler

Önceleri daha çok savaş tabiri olarak kullanılan strateji veya yöntem ifadesi genel olarak, hedeflere ulaşmak için mevcut araçları kullanma sanatıdır. Artık günümüzde herkesin birçok alanda hemfikir olduğu müstakil bir bilim alanı ve sistemi olarak da karşımıza çıkmaktadır ki sırayla amaca ulaşmada hedef seçme ve belirlemeyi, onları tanımlamayı, operasyonel planlar geliştirmeyi ve alanla ilgili tüm yönlerin koordinasyonunu da gerektirir. Strateji (yöntem) terminin kullanımı artık yalnızca askeri alanlarla sınırlı kalmayıp, eğitim ve öğretim alanları da dahil olmak

üzere çeşitli bilim alanlarındaki tüm faaliyetler arasında ortak bir payda olacak şekilde genişlemiştir.²⁵

Bir yabancı dili öğrenmede, eskiden günümüze kadar ortaya atılmış ve uygulanmış ve de uygulanmakta olan birbirinden farklı dil öğretim yöntem ve yaklaşımları olsa²⁶ da Belagat eğitimi kendine özgü yöntemler içermektedir. Bu başlıkta, Türk üniversitelerinde eğitim gören Türk öğrencilerin Arapça belagat eğitiminde öğreticilerin bu dersi etkili bir şekilde vermelerinde yardımcı olacak ve kullanılacakları ileri öğretim yöntemleri ele alınacaktır. Belagate dair ders kitabı yazarların bu stratejileri en önemli modern stratejiler arasında gördükleri ve belagat eğitiminde uygulanabilir bulmaları nedeniyle tercih ettiklerini belirtmekte fayda vardır.

3.1. Anlatım Yöntemi

Anlatım yöntemi, öğretmen tarafından bilimsel ve beşerî materyalin doğrudan sunumu, konunun düz anlatım ile açıklanması veya teorik sunumu ilkesine dayanmaktadır. Bu yöntemde öğretmen, ders kitabından öğrencilere bilgi veya bilimsel içeriği betimleyici, öyküleyici, açıklayıcı ve tartışmacı şeklinde sıralanan tekniklerden biriyle aktarır veya öğretir. Genel olarak derslik ortamında gerçekleşen sosyal alanın en çok kullanılan yönteminde öğrenciler çoğunlukla pasiftir. Yazı tahtasında kavramları, ilkeleri ve konunun dil kurallarını açıklar ve öğrenciler tarafından anlaşılmadığına planladığı hususları açıklamak için farklı ders araçları da kullanabilir. Bu arada öğrenci de öğretmenin açıkladığı ve söylediği noktaları sessizce dinler, kaydeder ve anlık olarak anlamadığı bir bölümün açıklanması için ona sorular sorar ve ondan cevaplamasını bekler. Dolayısıyla bu yöntemde öğretmen eğitim sürecinin merkezidir ve vazgeçilmezdir.²⁷ Öğretmen, aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi önemli noktayı izleyerek bu yöntemin hedeflerine tam bir başarı ve yaratıcılıkla ulaşmasını sağlamak için kendinde şu özellikleri bulmalıdır:

- Derse iyi bir bilgi birikimiyle hazır gelmelidir.
- Ders içeriğini, karşısında Arapça konuşamayan muhatapları olduğu bilinciyle açıklamaya odaklanmalıdır.
- Öğrencinin kolayca anlayabileceği şekilde özellikle izahı uzun olan konuları bölümlere veya paragraflara ayırmalıdır.
- Mevcut eğitim kaynaklarından, modern eğitim araçlarını ve bilişim teknolojilerini kullanarak yararlanmalıdır.

²⁵ Abdülhamîd Şâhîn, *İstrâteciyyâtü't-tedrisi'l-mütekaddime ve istrâteciyyâtü'te'allüm ve enmâtü't-te'allüm* (İskenderiye: İskenderiye Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2010), 22.

²⁶ Firdevs Güneş, "Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Mart 2014), 3-24.

²⁷ Gökhan Aksu - Nuri Doğan, "Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Öğrenci Görüşlerine Göre İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi", *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 6/2 (01 Şubat 2016), 196; Ergün Mustafa - Ali Özdaş, "Öğretim Yöntem ve Teknikleri", <https://www.turkedebiyati.org/ogretim-yontem-ve-teknikleri/> (Erişim 04 Şubat 2023).

- Öğrencinin sıkılması ve dersten soğuması riskine binaen uzun süreli telkin ve düz anlatım yönteminden uzak durmalıdır.
- Aralıklarla soru sorarak, sorulara yanıt verilmesini isteyerek öğrencinin derse aktif ve pozitif bir şekilde katılmasını sağlamalıdır. Böylece öğrencinin derse karşı ilgili ve duyarlı kalmasını sağlanacaktır.²⁸

3.2. Tartışma ve Diyalog Yöntemi

Dersin anlatımı sırasında ve sonrasında öğretmen ile öğrencileri arasında gerçekleşen tartışma ve diyalog ilkesini benimsemeye dayalı bir stratejidir. Tartışma, öğretmenin dersin konusu hakkında öğrencileriyle yaptığı karşılıklı konuşmaya dayalı bir eğitim etkinliği olup sadece kendi kelamını karşıdakine duyurmak değil, daha çok öğretmenler ve öğrencileri arasında sözlü etkileşim ve karşılıklı empati kurma sürecidir. Bu yöntem, istenen hedeflere ulaşmada daha fazla etkiye sahip olan, öğretme ve öğrenme sürecini daha eğlenceli hale getiren bir özgürlük atmosferi oluşturur; aktif katılım, yapıcı diyalog, diğer fikir ve görüşlere saygı duymayı sağlar. Bilgiyi, öğrencilere açıklama yoluyla aktarmaya hevesli olan öğretmen garîb ifadeleri telaffuz etmeye, soru sorarak dikkat çekmeye, eğitim materyalini mümkün olduğunca birleştirmeye, Türk öğrencilerin zorluk çekmeden veya problem yaşamadan özümseyebileceği bilimsel materyalin faydalı olan öz kısmını ortaya çıkarmaya çalışmalıdır.²⁹

Bu yöntem, öğretmenlik rolü üzerinden yeni verilere veya bilgilere erişmek amacıyla sözlü bir diyalog yürütmeye dayanır. Yöntemin etkili olabilmesi için öğretmenin, tartışılması gereken belagat konularının öğretiminde kullanılması ve o konular hakkında fikir beyan etmesi için birtakım noktaları dikkate alması gerekmektedir. Bu noktalar ve düşünceler arasında şunlar yer almaktadır:

- Soruların, öğrencilerin hedeflerine ve seviyelerine uygun olmalıdır.
- Sorular öğrenciler için düşündürücü olmalıdır.
- Konularla ilgili tartışma sorularının kolaylığı veya zorluğu önceden belirlenmelidir.
- Soruların lügavi ve bilimsel hatalar içermediğinin göz önünde bulundurulması gerekir.
- Soru sorarken, soruyu cevaplamak adına ayrılacak sürenin uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir.
- Dersle ilgili tartışma esnasında, öğretmen tüm öğrencilerin derse katılımını sağlamalıdır.

²⁸ Mahmûd Âyiş Zeytûn, *Esâlibu tedrîsi'l-'ulûm* (Amman: Dâru's-Şurûk, 1994), 211-213; Şâhîn, *İstrâteciyyâtu't-tedrîsi'l-mütekkaddime*, 30-31.

²⁹ Muhammed Abdullâh Kassâyime, *Tarâîku't-tedrîsi'l-'âmme ve taqvîmihâ* (Cidde: Havârizmu'l-İlmiyye, 2010), 75.

Öğrencilere, sınıf ortamında birbirleriyle tartışmalarına fırsat verilmeli, bu konuda cesaretleri artırılmalı, ulaşılan doğru cevapları ve sonuçları tespit edilmelidir.³⁰

3.3. Beyin Fırtınası Yöntemi

Bu yöntem kısaca, belirli bir problemi çözmek için çok sayıda fikir yürütme ve çözüm üretme süreci olarak tanımlanır. Yöntem il öğretmen öğrencilerden ilgili problemi çözmeye yardımcı olacak çok sayıda fikir sunmalarını veya önermelerini ister.³¹ Öğretmen, bu yöntemi kullanarak herhangi bir fikir belirtmeden ve hiç hiçbirini yargılamadan öğrencilerin önerilerini tahtaya yazar. Bunu yaparken her öğrencinin sunduğu fikir ve önerileri kabul etmeye ve diğerlerinin de sunulan fikirleri tekrar etmemesine dikkat eder. Ayrıca, mümkün mertebe tüm öğrencileri tartışmaya katılmaya teşvik eder. Dersin herhangi bir bölümü hakkında açıklama isteyen öğrencilere gerekli açıklamaları yapar, onların tartışmanın merkezindeki konuyu anladığından emin olur ve fikir akışını sağlamak için sürekli bir şekilde tartışmaya katılan öğrencilerin zihinlerini harekete geçirmeye çalışır.³²

3.4. Sorun Çözme Yöntemi

Bu yöntem aşağı yukarı tüm derslerde ve eğitim aşamalarında yer alan, farklı becerilerde kendini gösteren zayıflıkları teşhis etmede ve ona dayalı sorunları etkin bir şekilde çözmeye kullanılır. Hiç şüphe yok ki öğretmenin, öğrencilerinin sahip olduğu zayıf veya güçlü ve birbirinden farklı yetenekleri hakkındaki bilgisi, öğretim hedeflerini ve yöntemlerini bulup onları değerlendirmesinde hatta doğrulamasında kendisine yardımcı olur.³³

Bu yöntem, aşağıda belirtilen adımları haiz olan temel prosedürlere sahiptir:

- Sorunu hissetmek.
- Sorunu tanımlamak.
- Varsayımları formüle etmek.
- Sorunla ilgili veri ve bilgileri toplamak.
- Varsayımların geçerliliğini tespit etmek.
- Genel hükümlere ulaşip bir değerlendirme yapmak.

Bu yöntemle dersin planlanmasında, problemler şeklinde formüle edilmesinde ve tüm adımlarda öğrencilere rehberlik edilmesinde öğretmenin rolü belirlenmiş olur. Öğrencinin rolü ise, problemi çözmek için uygun öneri ve fikirler

³⁰ Şâhîn, *İstrâteciyyâtü't-tedrisi'l-mütekkaddime*, 31; Kassâyime, *Ṭarâîku't-tedris*, 127-139.

³¹ İzeddîn Muhsin - Makki Farhân Kareem, "Eşeru istrâfıcıyyeti'l-'aşfi'z-zihni fî tedrisi mâddeti'l-belâğa ve't-taṭbîq", *Mecelletü Merkezi Dirâsâti'l-Kûfe* yok/yok (Ocak 2013), 183.

³² Kassâyime, *Ṭarâîku't-tedris*, 82-83.

³³ Kassâyime, *Ṭarâîku't-tedris*, 84-87.

sunmasından, varsayım veya önerilerin geçerliliğini seçmesinden ve gerekli sonuçlara ulaşmasından dolayı aktif ve daha esastır.³⁴

3.5. Kollektif Öğrenme Yöntemi

Kollektif öğrenme, modern eğitim hareketinin getirdiği yöntemlerden biridir. Sınıftaki öğrencileri gruplara ayırarak yürütülen bir sınıf içi öğrenme türüdür. Öğrencilerin, birbirlerine güvenerek ve öğrenmek için bir araya geldiklerinin bilincinde olmaları esastır. Bu yöntem, öğrenci grubunun çalışması için bir organizasyon yapısı oluşturmaya dayanır. Çünkü öğrenciler, hepsi başarılı olmadıkça hiç kimsenin başarılı olamayacağı şekilde birbirleriyle bağlantılıdır ve başarısız olurlarsa topyekûn başarısız olacaktırlar.³⁵ Bu yöntemde ekip üyeleri, organize bir şekilde birbirleriyle ortak çalışmalarını koordine eder ve amaçlanan hedeflere ulaşmak için aynı sorumluluğu taşır.³⁶

Bu yöntemin adımları aşağıdaki gibidir:

- Konunun (metin) belirlenmesi.
- Konunun alt başlıklara ayrılması.
- Öğrencileri gruplara ayrılması.
- Alt başlıkların kollektif çalışma gruplarına dağıtılması.
- Gruptaki her bireyin rolünün belirlenmesi (lider, okuyucu, özetleyici, değerlendirici ve kaydedici)
- Görev uygulamasının ve ekip çalışmasının başlaması.
- Son olarak değerlendirme.

İşbirliğine dayalı (kollektif) çalışma, okuyucunun metni okuduğu, her üyenin okuyucu tarafından sunulan bilgi ve kavramları yazdığı ve grubun tüm üyeleri için belirlenen hedeflere ulaşmada gruba katılan her öğrencinin ortak bir şekilde sorumlu olduğu bir yöntemdir. Son aşamada, bir bütün olarak grubun performansının değerlendirilmesi yoluyla bireysel ve kollektif düzeyde değerlendirmenin rolü ortaya çıkar.³⁷

3.6. Uzaktan Öğretim Yöntemi

İçinde bulunduğumuz çağ, tüm farklı alanlarda gelişme ve genişleme ile karakterize olmuştur. Bu da genel anlamda hem bilimsel gelişmelere hem de teknik araçların gösterdiği gelişme ve gelişmeye ayak uydurmayı beraberinde getirmektedir.

³⁴Hâtîm Hasen el-Basîs, *İstrâteciyyât müte'addide li't-tedris ve't-ta'kvîm* (Dimeşk: Menşûrâtü'l-Hey'eti'l-Âmmeti's-Sûriyye, 2011), 171.

³⁵ Kassâyime, *Ṭarâîku't-tedris*, 91.

³⁶ Kemâl Abdulhamîd Zeytûn, *et-Tedris nemâzucuhû ve mahâratuhû* (İskenderiye: el-Mektebu'l-İlmî li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2000), 313-314.

³⁷ Basîs, *İstrâteciyyât müte'addide*, 181.

Eğitimin buradaki rolü, çeşitli öğretim yöntem ve teknikleriyle öğrencinin bilgi ve beceri yönünden geliştirilmesi, öğrenciye teknolojinin günlük yaşamda kullanılmasını aşılacak olacaktır. Öğretmen de ilgili araçları öğretme sürecinde ve bu süreci geliştirmek için kullanır. Ayrıca, modern eğitim süreci sistematik, organize bir çalışma sürecidir ve belirli hedeflere ulaşmak için çeşitli eğitim materyali veya makineleri ile insanı etkileşim içinde yönetmeye dayanır. Teknolojinin, öğretimi daha iyiye doğru niteliksel bir sıçramaya götürdüğünü kimse inkâr etmez. Başta bilgisayar olmak üzere öğretime birçok yönden katkı sunan teknolojik araç ve bu araçların kullandığı programlar şunlardır:

- Eğitici oyunlar: Bir öğrenci ile diğeri/diğerleri arasında veya bir öğrenci ile program arasında bir yarışma yoluyla öğrencilere bazı bilgi ve becerileri öğretmeyi amaçlayan bir yöntemdir ve öğretmenin rolü bazı notlar vermekle sınırlıdır.
- Problem çözme: Bu yöntemdeki bilgisayar programları, öğrencilere öğrenilmesi gereken belirli bir kavram veya terime ulaşmak için dereceli sorular sorarak araştırma ve incelemeye odaklanmasını sağlar. Öğretmenin katılımı olmakla birlikte öğrenciyi merkeze almasıyla karakterize olmaktadır.
- Simülasyon: Yöntemde, bilgisayar yazılımı belirli süreçlerin modellerini veya simülasyonlarını içermektedir. Bu tür kodlama programları genellikle öğrencilerin deneyimle öğrenmesini sağlayan gerçek veya gerçeğe yakın durumlar sunar.
- Multimedya: Video, disk ve CD'ler gibi yüksek kapasiteli depolama ortamlarının ortaya çıkmasıyla ve bunları yürüten multimedya aygıtları ile öğretim mümkün olmuş ve böylece yazılı metinler, resimler, statik ve hareketli grafikler kullanılarak öğrencilere bilgi sunulması iyice kolaylaşmıştır.³⁸

4. Belagat Derslerindeki Süre

Arap dili belagat sanatlarının öğretimi için gereken süre ayrı ayrı belirlenmekte, her belagat sanatına bir yarıyıldaki belirli bir süre ayrılmaktadır. Bu kısımda, dil sanatlarının öğretilmesinde süre ve zamanlama temelinde bazı değerlendirmelere yer verilmiştir.

Başta Marmara Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi İlahiyat fakülteleri olmak üzere Türk üniversitelerinin ilahiyat fakültelerinde Arapça belagat dersi ve dil sanatları ortalama olarak bir yarıyıl (14 hafta) süresince haftada iki saat teorik ders

---

³⁸ Rıza Mes'ad es-Sa'îd, *İstrâteciyyât mu'âşıra fi't-tedris li'l-mevhûbîn ve'l-mu'avvaqîn* (Mısır: Merkezi'l-İskenderiyye li'l-Kitâb, 2007), 56-60.

olarak verilmektedir. Bu da her yarıyıl için 28 saate denk gelmektedir.³⁹ Böylece Türk öğrencilerin iki yarıyıldaki belagat dersinin bir disiplini için ortalama 56 saat eğitim aldıkları ortaya çıkmaktadır.

Bu saatler, belagat ilminin üç başlıklı dersi için belirlenen hedeflere ulaşmada yeterli midir? Me'ânî, beyân ve bedî' olmak üzere üç alanın her biri için planlamada tanımlanan amaca ulaşılmış olabilir, yani öğrenciler derste bahsedilen belagat kavramları ile tanışmış olabilir, ancak bu kavramları idrak edebilmiş mi, yazma ve konuşmada özgün ve yaratıcı davranış sergilemenin ötesinde Arap dilinin estetik yönünün farkına varabilmiş midir? Bunun gerçekleştiğini söylemek pek mümkün değildir. Genel olarak Türk üniversitelerinde Arapça konuşamayan öğrencilere yönelik verilen belagat derslerinin saat bazında yetersiz olması veya sürenin sağlıklı olarak kullanılmaması, beraberinde aşağıdaki sorunları da getirmektedir:

- Özellikle derse devam ve sınav güvenliğinin sıkı denetlenemediği pandemi ve deprem dönemlerinde yapılan nitel gözlem neticesinde öğrencilerin konuları anlama ve derinlemesine tahlil yapma eğilimi yerine genellikle akademik anlamda başarılı olmak için derse odaklandığı görülmektedir. Bu da süreyi gelişen şart ve ortamlara göre esnek olarak yeniden düzenleme gereksinimini ortaya çıkarmaktadır.
- Süre yetersizliği nedeniyle ister nesir ister nazım olsun belagat, edebi metinlerden tamamen bağımsız olarak ele alınmaktadır.
- Derste işlenecek belagat konuları, bir kısmı Kur'an-ı Kerim'den bir kısmı da başta şiir olmak üzere eski Arap edebiyatı metinlerinden yeterince örneklendirilememesine neden olmaktadır. Bu da öğrencilerin anlamakta biraz zorlanacağı metin yerine daha basit metinlerle dersin işlenmesine ve dolayısıyla kıyas yapıp benzerlerini üretmede yetersiz hale getirmektedir.
- Süre yetersizliği nedeniyle öğrencinin çevresi ve gerçek hayatıyla tam olarak bağlantı kuracak imkana ulaşamamaktadır. Hızla aktarılan konular esnasında az miktarda örnekleme yapılması neticesinde öğrencinin metin arasında ilişki kurma, konuyu tam olarak kavrama, ilgili metni dilbilgisel, bağlamsal, sanatsal ve estetik tüm yönleriyle kavrama yerine çoğu kez kendisini, statik ve soyut bir bilimsel konu üzerinde çalıştığı görüntüsü vermektedir.

---

³⁹ “Marmara Üniversitesi-Fakülte>SubContent”, ts.; “Ders Tanım ve Uygulama Bilgileri” (Erişim 15 Mayıs 2023); “Eğitim Öğretim Bilgi Sistemi” (Erişim 15 Mayıs 2023); “PAÜ .. Eğitim Öğretim Bilgi Sistemi” (Erişim 17 Mayıs 2023).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arap dilinin ait olduğu dil ailesi, gramer kuralları ve özellikle de dil sanatları ile dil sanatlarına dair sunulan örnekleri bakımından diğer dillere göre farklı olması, Arapça konuşma becerisi gelişmemiş Türk öğrencilere belagat eğitimini diğerlerine göre nispeten zorlaştırmaktadır. Cumhuriyet dönemi ile son yıllarda belagat alanında yapılan kitap ve tez türü çalışmaların genelde önceki eserler üzerine yapılan transkripsiyon, tercüme ve metin incelemeleri formatında olması; makalelerin büyük bölümünün ise belagatin beyan ve bedii bölümündeki edebi sanatlardan hareketle klasik metinlerini değişik açılardan incelemeye yönelik olması ve dolayısıyla belagat dersinin işlenişinde görülen problemler üzerinden öneri olarak şunları ifade etmek yararlı olacaktır:

Belagat ilminin Kur'an ayetleri, hadisler ve edebi metinler üzerinden öğretilmesine ağırlık verilmelidir. Özellikle de öğrencilerin birçoğunun ezberinde olması muhtemel olan sure veya ayetlerden başlanması yararlı olacaktır. Çünkü bu ayetlerin ortaokul ve lise düzeyinde meallerinin öğretildiği bilinmektedir.

Belagat derslerinde, tercihen öğrencilerin çevresi ve toplumu ile ilgili konularla bağlantısı bulunan edebî metinlerin seçilmesi ayrıca önem arz etmektedir. Metinlerin, günlük konuşmalarda kullanılması ve telaffuz kolaylığı bulunması, anlamsal netliği ile öne çıkması ve kısaca uygulanabilirliğinin bulunması da bu sürece destek olacaktır.

Öğrencinin olayları ve gerçekleri anlamasına ve zihninde canlandırmasına yardımcı olmak, metinde yer alan soyut kavramları ve sanatsal imgeleri zihninde canlandırıp anlamasını sağlamak için ortamda bulunan canlı örnekler, sahneler, resim ve film gibi modern tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Böylece soyut belagat kavramları öğrenci nezdinde somut formlara yaklaşacak ve zihninde netleşerek onları anlamlandırmada etkili bir ortam oluşacaktır.

Örnekleme yapılan edebî metinlerden bir kısmının Türkçeden, yani öğrencinin ana dilinden seçilmesi ve öğretici tarafından kolay olanların manzum metin olarak Arapçaya çevrilmesi veya iki dil arasında benzer örneklerin bulunduğu metinlerin beraber verilmesi çok etkili olacaktır. Böylece öğrencilerin iki metin arasında kıyaslama yaparak duygusal seviyeyi hissetmelerine önemli ölçüde katkı sunulmuş olacaktır.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinden alıntı yapılırken, belagat kavramlarına değinilmeden önce ayetler gramer yönüyle tam olarak açıklanmalı, kısa da olsa nüzul sebebi gibi tarihi yönüne değinilmelidir. Böylece öğrenciler ayetin manasını ve içerdiği belagat kavramlarını daha kolay anlayabilecek ve Kur'an'ın dil ve sanat üslubunun güzelliğini hissedebilecektir.

Arasında yarışmalarının da yer aldığı, Arap dili ve belagatine dair farklı formatlardaki etkinliklere, özellikle sözlü ve yazılı etkinliklere yer verilerek öğrencilerin ilgisi ve dikkati bu alana da çekilebilmelidir. Çünkü öğrenciler arasında bir rekabet ruhunu aşlamak için genel olarak Arapça, özel olarak da belagat konusunda gayretli olanlar için maddi ve manevi destek sunulması sürece destek verecek, bu tür yarışmalara katılmaya teşvik etmek, başarılı olanları ödüllendirmek onların motivasyonlarını artıracaktır.

Türk üniversitelerinde Arapça belagat öğretmekle görevli akademisyen veya öğretim elemanlarının kendi bilimsel seviyelerini de geliştirmesi, söz sanatlarının öğretim sürecine hizmet etmek için, kavram haritaları, grup öğrenimi ve kendi kendine öğrenme stratejileri gibi kullanılabilecekleri tüm stratejileri kullanması sürecin başka önemli bir boyutudur. Bilimsel yeterlik, alan tecrübesi ve konuya hakimiyet düzeyini az olması belagat konularının hep soyut düzeyde işlenmesi sonucunu doğuracaktır. Halbuki alanında aşkın olan bir öğretici için konu veya kavramı somut alana çekmek çok daha kolaydır.

Eskiden beri kullanılan ve anadilde de uygulanan yöntemler yerine Arapça konuşma düzeyi düşük olan öğrencilere hitap eden ve teorik bilgi aktarımı yerine uygulamayı esas alan bir yaklaşımla belagat konuların hedef kitle ve dile yaklaştıran, kolaylaştırıcı bir edebi öğretim programı geliştirmek için ortaklaşa sorumluluk altına girilmelidir. Hem Arap dili hem de Arapça belagat öğretiminde klasik belagat öğretim yöntemleri yerine, günümüz eğitim hedeflerine uygun, öğrencilerin düşünme, akıl yürütme ve tartışma becerilerini güçlendirmeye yardımcı olduğu ve onları ekip çalışmasına motive eden, istek ve motivasyonlarını artıran ileri öğretim stratejilerinin kullanılması tercih edilmelidir.

Arap dili belagatinin özüne zarar vermeden Türk öğrencinin kendi kültürüne ait özgünlük de göz ardı edilmemeli ve yerel pasajlar da üretilebilmelidir. Öğretici ve öğrenci arasındaki hem ders esansındaki hem de ders dışı diyaloga dikkat edilmelidir. Çünkü içinde söz sanatlarından küçük örnekler serpiştirilen herhangi diyalog, belagat olgusunun zenginleşmesine ve öğrencinin zihninde pekiştirilmesine yol açacaktır.

Arap dili belagat sanatlarının kademeli olarak, öğrencinin dil becerileri dikkate alınmak suretiyle beyân, bedî' ve me'ânî ilmi gelecek şekilde sıralanması daha uygundur. Çünkü Türk öğrenciler, daha önce lise seviyesinde Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kinaye, teşbih, mecaz, istiâre gibi dil sanatlarını görmüş olarak üniversitelere katılmakta ve nispeten bu sanatları hatırlamaktadır. Dolayısıyla hakkında bir miktar bilgi sahibi oldukları yerden başlanması öğretim yöntemi açısından avantajlı olacaktır.

Öğrencilerin özgüvenlerini artırmak, yaratıcılıklarını ve ifade etme becerilerini geliştirmek için ders anlatırken onların fikirlerine daha fazla önem vermek hatta öne

çıkarmak elzem görünmektedir. Arapça belagat öğretiminde sözlü soru-cevap, kısa sınav ve test gibi sınıf içi etkinliklere ağırlık verilerek öğrencilerin dönem boyunca kaydettiği ilerlemeyi ölçmek ve zayıf kalan hususları ortaya çıkardıktan sonra ilgili alana dair takviye yapılarak dönem sonu sınavına yönelik oluşacak endişe ve korkuyu izale etmek de başarıda etkili olacaktır. Bahsedilen hususların gerçekleşmesi belagat dersine ayrılan mevcut süre dahilinde zor olduğu için ders saatlerinin artırılması eğitim sürecine katkı sağlayacaktır.

Temel ilke olarak baktırarak değil, uygulatarak icra edilen bir eğitime odaklanılmalıdır. Dolayısıyla bu da önce yazdırma ve konuşurma çalışmalarına ağırlık vermeyi, yapılan çalışmaları da düzenli olarak kontrol etmeyi gerekli kılmaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCE

- Abdurrahîm, Alî Yahyâ Nasr. "Naḥvu tevzîf limefâhimi'l-belâgati'l-'Arabiyye fi'd-di'âye ve'l-i'lân". C. 7. Dubai, 2014.
- Aksu, Gökhan - Doğan, Nuri. "Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Öğrenci Görüşlerine Göre İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi". *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 6/2 (01 Şubat 2016), 194-206.
- Askerî, Ebû Hilâl el-Hasen b. Abdillâh b. Sehl el-. *Kitâbu's-Şinâ'ateyn*. thk. Alî Muhammed el-Becâvî - İbrâhîm Muhammed Ebü'l-Fazl. Kahire: Dâru İhyâ'i'l-Kütübî'l-'Arabiyye, 1952.
- Attâs, Abdullâh b. Ahmed el-. "Dirâsetu'l-belâgati'l-'Arabiyye fi ḍav'in-naşşî'l-edebî li'n-nâṭîkîne bigayri'l-'Arabiyye". *Ümmü'l-Kurâ Şer'î İlimler, Arap Dili ve Edebiyatı Üniversitesi Dergisi* 15/26 (1424).
- Basîs, Hâtim Hasen el-. *İstrâteciyyât müte'addide li't-tedris ve't-takvîm*. Dimeşk: Menşûrâtu'l-Hey'eti'l-Âmmeti's-Sûriyye, 2011.
- Civelek, Yakup. "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler -Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği-". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 225-283.
- Dereli, Muhammet Vehbi. "Arap Dili ve Edebiyatının İslâm Medeniyeti İçin Önemi". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/49 (30 Haziran 2020), 65-87.
- Güneş, Firdevs. "Dil Öğretim Yaklaşımları Ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (17 Mart 2014), 123-148.
- Hüseyn, Nasruddîn İbrâhîm. "İştîsmârâtu'l-luğa fi tezevvuegi belâgati'l-'Kur'âni'l-Kerîm". *Kuran Ayetleri Üzerine Analitik Çalışma Örneği*. C. 7. Dubai, 2014.
- Karataş, Zeki. "Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi". *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1/1 (19 Haziran 2017), 68-86.
- Kassâyime, Muhammed Abdullâh. *Ṭarâiḳu't-tedrisi'l-'âmmeh ve takvîmihâ*. Cidde: Havârizmu'l-İlmiyye, 2010.
- Kavcar, Cahit. "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi". 4/221-254. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1986.
- Keklik, Murat - İnci, Sema. "Eski Türk Edebiyatı Alanında Belagat Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 8/25 (15 Aralık 2020), 51-91. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.836092>
- Muhammaed, Âtîf Fazl. *el-Belâgatu'l-'Arabiyye*. Amman: Dâru'l-Mesîra li'n-Neşr ve't-Tevzî ve't-Tibâa, 2011.

- Muhsin, İzeddîn - Kareem, Makki Farhân. “Eşeru istrâteciyyeti'l-‘aşfi'z-zihnî fî tedrisi mâddeti'l-belâğa ve't-taṭbîk”. *Mecelletü Merkezi Dirâsâti'l-Kûfe* yok/yok (Ocak 2013), 182-208.
- Mustafa, Ergün - Özdaş, Ali. “Öğretim Yöntem ve Teknikleri”. <https://www.turkedebiyati.org/ogretim-yontem-ve-teknikleri/>. Erişim 04 Şubat 2023. <https://www.turkedebiyati.org/ogretim-yontem-ve-teknikleri/>
- Saîd, Rıza Mes'ad es-. *İstrâteciyyât mu'âşira fî't-tedris li'l-mevhûbîn ve'l-mu'avvaḫîn*. Mısır: Merkezu'l-İskenderiyye li'l-Kitâb, 2007.
- Sa'leb, Ebu'l-Abbâs eş-Şeybânî en-Nahvî. *Dîvânu'l-Hansâ*. thk. Enver Ebû Suveylem. Ürdün: Dâru Ammâr, 1988.
- Sâm, Ammâr. *İttihâcâtun hadîse fî tedrisi'l-luğati'l-'Arabiyye*. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 2002.
- Semek, Muhammed Sâlih. *Fennu't-tedris li'terbiyet'i-luğaviyye ve intibâ'atühâ'l-meslekiyye ve enmâtühâ'l-'ameliyye*. Kahire: Mektebetu'l-Anglo el-Mısıriyye, 1979.
- Şâhîn, Abdülhamîd. *İstrâteciyyâtü't-tedrisi'l-müteḳaddime ve istrâteciyyâtü'te'allüm ve enmâtü't-te'allüm*. İskenderiye: İskenderiye Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2010.
- Şevkî Dayf, Ahmed Abdüsselâm. *el-Belâğa teṭavvur ve târiḫ*. Kahire: Dâru'l-Maârif, 1998.
- Tuayme, Ahmed Rüşdî. *el-Üsüsü'l-mu'cemiyye ve's-şekâfiyye li-ta'lîmi'l-luğati'l-'Arabiyye liğayri'n-nâṭikîne bihâ*. Mekke: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, 1982.
- Vâilî, Suâd Abdülkerîm. *Ṭarâ'îku tedrisi'l-edeb ve'l-belâğa ve't-t'abîru beyne'l-tanzîr ve't- taṭbîk*. Amman: Dâru's-şurûg, 2004.
- Yazıcı, Tahsin. “Belâgat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/380-383. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 9. Basım, 2013.
- Zeytûn, Kemâl Abdülhamîd. *et-Tedris nemâzucuhû ve mahâratuhû*. İskenderiye: el-Mektebu'l-İlmî li'n-Neşr ve't-Tevzî', 2000.
- Zeytûn, Mahmûd Âyiş. *Esâlîbu tedrisi'l-'ulûm*. Amman: Dâru's-Şurûk, 1994.
- “Ders Tanım ve Uygulama Bilgileri”. Erişim 15 Mayıs 2023. <http://ilahiyat.nku.edu.tr/dersformincele.php?did=88368>
- “Eğitim Öğretim Bilgi Sistemi”. Erişim 15 Mayıs 2023. <https://ebs.cu.edu.tr/Program/DersPlan/185>
- “Marmara Üniversitesi-Fakülte>SubContent”, ts. <https://meobs.marmara.edu.tr/Ders/klasik-siir-belagati/tde3051-41570-4238>
- “PAÜ.: Eğitim Öğretim Bilgi Sistemi”. Erişim 17 Mayıs 2023. <https://ebs.pusula.pau.edu.tr/bilgigoster/Ders.aspx?lng=1&dzy=3&br=7977&bl=8203&pr=649&dm=797&ps=3&dk=149632&ds=0>

Extended Abstract

Problems, Methods, and Solution Suggestions in Teaching Rhetoric (Example of Turkish Universities)

It is seen that Arabic Language and Rhetoric lessons, whose education and students have increased considerably in recent years, are faced with difficulties in developing methods by the practitioner and in the level of understanding and application by the target group. In the research, it is aimed to identify the methodological problems encountered by

non-Arabic speaking students in Turkish universities in rhetoric education, and to offer solutions by using simple and accessible methods that are far from verbal and semantic complexity.

In the research, instead of using numerical data, qualitative data collection methods such as document analysis based on general observations and exam evaluations experienced during the lessons were used, and the perceptions and events experienced in their natural environment were tried to be revealed by induction technique. Based on the general findings obtained as the practitioners of the course, interpretation and solution suggestions were tried to be produced within the framework of cause-effect relationships.

The rhetoric lesson is a difficult field due to its structure. It has many difficulties related to comprehension, assimilation, and application, which is more difficult for non-Arab students, which occurs at the levels of remembering, understanding, applying, analyzing, synthesizing, evaluating, accepting and responding to the material. These difficulties are those related to the lesson itself. Another issue is related to the order of presentation of the sub-disciplines of rhetoric education given in Turkish universities. In addition to the reasons arising from the student who does not speak Arabic some of these problems are related to the instructor, teaching methods and teaching tools. And also, the time allotted for teaching the arts of rhetoric also prevents the rhetoric lesson from being fully learned. The following methods should be used to solve the aforementioned problems: Lecture method, discussion and dialogue method, brainstorming method, problem solving method, collective learning method and distance education method when appropriate.

Even if it is difficult, the science of rhetoric should be taught through the literary text. In rhetoric lessons, it is important to select literary texts that are related to the students' environment and society, and to use the texts in daily conversations. It is necessary to use more concrete concepts and modern techniques such as live examples, scenes, painting, and film in the environment. Sometimes it will be very effective to choose the literary sample from Turkish. When quoting the verses of the Qur'an, the verses should be explained in terms of grammar before mentioning the concepts of rhetoric. Activities and competitions in different formats should be included in the education process. The originality of the Turkish student's own culture should not be ignored, and local passages should be produced without damaging the essence of Arabic language rhetoric by searching and seeking academics or lecturers who are assigned to teach rhetoric. In addition, in-class activities such as oral questions and answers, quizzes and tests should be emphasized during the lesson and the weak areas of the students should be supported. In the teaching of both Arabic grammar and Arabic rhetoric, instead of classical rhetoric teaching methods, the use of advanced teaching strategies should be preferred, as they help to strengthen the thinking, reasoning, and discussion skills of students, motivate them to teamwork, and increase their desire and motivation. In order to increase students' self-confidence and improve their creativity and expression skills, it seems essential to give more importance to their ideas, even to highlight them.

Keywords: Arabic Language, Rhetoric, Teaching Method, Turkish Universities.